

Krymskyi's titanic scientific work is an integral part of Ukrainian science and culture and is of global significance. Another prominent personality of Ukraine is Ivan Ohiienko a talented writer, linguist, publisher, public, political, and religious figure, whose destiny was determined by his love for Ukraine and his desire to serve its independence and prosperity. It is noted that the renowned encyclopedic scholar left unique content and size acquisition. His thorough works on Ukrainian linguistics, church history, and culture deserve much attention. Ivan Ohiienko's work with the Holy Scriptures completed in his translation of the Bible into Ukrainian, as well as his two-volume work Ukrainian Church. It is also noted on Ohiienko's active participation in the founding of Kamianets-Podilskyi State University. As is known he was the first rector of present – day Ivan Ohiienko Kamianets-Podilskyi National University. The basis of universal human values today is the pedagogical work of the scholar and patriot I. Ohiienko, an active figure in national educational life who left an invaluable mark on our history.

Key words: poet, translator, Bible, national idea, history, scholar

Отримано: 09.09.2025 р.

УДК 82.09:[930.2:82-6][Петлюра:Огієнко
DOI: 10.32626/2309-7086.2025-22.160-168

Олег Рарицький

*ORCID 0000-0003-1941-584X,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри історії української
літератури та компаративістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

ЛИСТ-ГРАМОТА СИМОНА ПЕТЛЮРИ ДО ІВАНА ОГІЄНКА ЯК ДОКУМЕНТ ДОБИ І НЕФІКЦІЙНИЙ ТЕКСТ

У статті з'ясовується історико-літературне значення Листа-грамоти Головного отамана військ і флоту Української Народної Республіки, Голови Директорії УНР Симона Петлюри, адресованого Іванові Огієнку, Головноуповноваженому уряду УНР. Увага зацентрована на визнанні значення вітчизняної освіти, культури і релігії для існування незалежної держави, що звучить у листі С. Петлюри до І. Огієнка як заклик зберігати духовне надбання народу.

Лист-грамоту С. Петлюри проаналізовано як синкретичний текст. Це водночас історичний документ і твір епістолярного жанру з виразними ознаками документального і художньо-публіцистичного змісту. Увага звертається на офіційно-приватний характер листа, виразне поєднання у ньому політичних складників й елементів особистісного спрямування. Проблемно-тематичний спектр цього тексту зводиться до висловлення С. Петлюрою слів вдячності і глибокої поваги І. Огієнку, визнання його ролі у справі служіння українському народові й розбудові духовного життя.

Ключові слова: автор, жанр, текст, стиль, лист, епістолярій, історичний документ.

Постановка проблеми. Епістолярний діалог між провідними діячами уряду Директорії Симоном Петлюрою, Головним Отаманом уряду УНР, й Іваном Огієнком – Міністром віросповідань, а згодом Головноуповноваженим уряду, був доволі насиченим і продуктивним. Паперовий лист на початку ХХ ст. залишався

чи не єдиним засобом комунікації, тому й зв'язок між урядовцями був особливо тісний і вимагав швидкої реакції (наскільки то було можливо) на вирішення нагальних державних справ. Творився цей текст у буремні роки Української революції, в умовах запеклої боротьби із російським окупантом, що в нерівній боротьбі призвело до втрати державності і вимушеної еміграції обох до Польщі й продовження боротьби за самостійну Україну в екзилі. Збережений епістолярій С. Петлюри й І. Огієнка – важливий документ епохи, джерело вивчення української історії доби УНР. Водночас він цінний і як літературний текст, в якому у формі подяки розкрито тему духовної стійкості й незламності української нації у боротьбі за свободу і незалежність, віри в майбутнє відродження України.

Актуальність дослідження. Більшість епістолярних текстів доби УНР, зважаючи на складні воєнні обставини й більшовицьку окупацію України, назавше втрачено, а ті, що збереглися, сприймаються як особливо цінні релікти епохи, що випрозорюють трагічні й героїчні сторінки визвольних змагань. Скажімо, про безповоротну втрату свого епістолярію І. Огієнка повідомляє у листі до Л. Дражевської, яка працювала над підготовкою до друку творів С. Петлюри [11]. У відповідь на її прохання надіслати матеріали, що стосувалися їхніх взаємин, І. Огієнко пише: «Високодостойна Пані! У відповідь на Вашого цінного листа від 20 жовтня цього року повідомляю Вас, що я не вивіз на еміграцію ані своєї великої бібліотеки, ані свого цінного архіву. Усе загинуло в останній завірюсі... Так, я мав багато цінних листів від пок[ийного] Симона Васильовича, але все це позосталося в Холмі та в Варшаві, а частину приятелі спалили в Острозі» [6, с. 137]. Можемо вести мову лише про незначну частину збереженого епістолярію діячів доби УНР, враховуючи непрості обставини, в яких вони були створені.

Про безповоротну втрату раннього доробку І. Огієнка свідчить о. Ю. Мищик, дослідник і упорядник книги епістолярію С. Петлюри: «Однак вивчення творчої спадщини митрополита Іларіона пов'язано з низкою об'єктивних труднощів. Річ у тім, – зауважує вчений, – що особистий архів та бібліотеку митрополита Іларіона, які він дбайливо збирав, не оминула лиха доля. Вперше ці зібрання було майже повністю втрачено, коли митрополит Іларіон, тоді ще професор Іван Огієнко, мусив емігрувати зі своєю родиною до Польщі. Різні частини архіву опинилися, судячи з усього, у Кам'янці-Подільському, однак шанси їх знайти – мінімальні» [6, с. 6]. О. Ю. Мищик веде мову і про втрату архіву І. Огієнка міжвоєнного часу. Саме в той період було знищено записи холмського й варшавського періоду, а саме: архівні документи, бібліотеку, картотеку. У дослідженні йдеться і про втрату епістолярію І. Огієнка в Острозі, про що згадується у його листі до Л. Дражевської. З цього приводу о. Ю. Мищик зазначає: «Цікаво, що деякі документи з цього архіву було спалено в Острозі, щоб не потрапили до рук більшовиків, проте залишається загалом, як вони там опинилися» [6, с. 6].

Листування С. Петлюри з І. Огієнком має офіційно-діловий характер і стосується вирішення важливих державницьких справ. Їхній епістолярний діалог сприймається як документальне свідчення про події визвольної боротьби в добу УНР. І. Огієнку, як Головноуповноваженому уряду, від імені С. Петлюри надсилалися розпорядження, накази, директиви. Натомість Голова уряду у відповідь отримував супровідні документи про їх виконання, також йому надсилалися різні пропозиції щодо вирішення інших важливих державних питань.

Мега статті – з'ясувати історичне значення Листа-грамоти С. Петлюри, адресованого І. Огієнкові 19 листопада 1921 р., проаналізувати проблематику, ідейно-тематичне спрямування, композиційні особливості цього епістолярного тексту.

Виклад основного матеріалу. Вчені-історики зауважують ідейну спорідненість й цілковиту взаємодовіру між С. Петлюрою та І. Огієнком. Їхня співпраця в українському уряді є свідченням політичної толерантності, професіоналізму, відданості справі й національній ідеї. Слушною з цього приводу є думка В. Ляхощького: «Неординарні особистості, наділені дивовижною, незламною силою волі, полум'яною любов'ю до рідного краю, величезною ерудицією та рідкісною працездатністю, що вкладається в надзвичайно ємку формулу, яка найбільш влучно характеризує зміст їхнього буття, – “більше працювали, ніж жили”» [7, с. 121]. До цієї думки схиляється М. Лецькін [5] й інші вчені, які вивчають означену проблему.

Цінним артефактом доби УНР є лист С. Петлюри до І. Огієнка від 26 грудня 1919 р. Його оригінал зберігається в Державному архіві Хмельницької області «у фонді Кам'янець-Подільського державного українського університету (Ф. Р-582)» [1, с. 7]. У часи радянської окупації документу присвоювався гриф «Таємно», і лише з настанням української незалежності він став доступним широкому колу дослідників. «Лист написаний українською мовою від руки на двох аркушах звичайного паперу у стилі орфографії та пунктуації української мови того часу», – зазначає О. Войтович, посадовець Державного архіву Хмельницької області [1, с. 7]. Сьогодні документ має низку передруків і використовується у працях дослідників як історичне джерело. Зокрема, в своїх наукових вислідах його використовували В. Адамський [9] і О. Завальнюк [4].

О. Войтович припускає, що лист, ймовірно, надісланий І. Огієнкові із Варшави, де на той час під керівництвом С. Петлюри зосередив свою роботу уряд УНР. Як свідчать історичні документи, Головний Отаман у грудні 1919 р. з метою налагодження контактів й укладання домовленостей між УНР і Польщею прибув до Варшави. Переговори між українською і польською стороною завершилися підписанням Варшавського договору 21 квітня 1920 р., згідно з яким визнавалася незалежність УНР. Натомість С. Петлюра погоджувався на тимчасову передачу Польщі західноукраїнських земель, зокрема Галичини й частини Волині. В той час, з 16 листопада 1919 р. і до кінця жовтня 1920 р., після виїзду Директорії з Кам'янця-Подільського, ректор І. Огієнко за дорученням С. Петлюри виконував обов'язки Головноуповноваженого уряду УНР. Лист, адресований йому, є документом, який значною мірою прояснює політичну обстановку в країні. У ньому С. Петлюра обговорює із І. Огієнком політичну обстановку в державі, наголошує на нагальній потребі реформування уряду, пропонує об'єднати в одне міністерства освіти й віросповідань й очолити його.

Не менш значущим є інший оригінальний документ – Лист-грамота С. Петлюри до І. Огієнка, адресований йому 19 листопада 1921 року. Творився цей текст вже в іншій політичній обстановці і був надісланий Головноуповноваженому із Варшави в Тарнів, куди після поразки визвольних змагань і остаточного відступу армії УНР емігрував уряд Директорії.

У Тарнові, попри складні умови праці, І. Огієнко продовжив свою політичну, наукову й перекладацьку діяльність. «Він активно включився в роботу з організації структури державного управління, налагодження функціонування адміністративного апарату, вирішення питань фінансово-матеріального змісту, формування підрозділів Армії УНР та підготовки військових кадрів. Не забував І. Огієнко і про підтримку національної освіти й культури», – зауважує професор І. Срібняк [12, с. 13]. Також він виконував важливу просвітницьку місію: організовував українські школи, займався видавничою справою, підтримував студентів і біженців.

Лист-грамота зберігається в архіві Інституту Національної Пам'яті у Варшаві. Повна назва цього документа – «Грамота Голови Директорії Української Народної Республіки від 19-го листопада 1921 р., Ч.1510» [2, с. 271–272]. Саме так у добу УНР іменувалися офіційні урядові документи, акти і звернення, в яких відображалися державотворчі процеси. Ними затверджувалися важливі державницькі рішення, що мали законодавчий вплив на події суспільно-політичного, соціального, юридичного й освітньо-культурного спектру. Мета цих документів визначалася урочистим проголошенням урядових рішень від імені державницьких органів. Традиційно урядові грамоти формували законотворчу базу й затверджували легіслативні рішення щодо збереження громадянських прав і свобод громадян, розвитку армії, освіти, культури й церковної справи. Такі документи відзначалися чіткою політичною волею очільників держави і водночас сприймалися як символи суверенності й цінне історичне джерело.

Лист-грамота – оригінальне рішення С. Петлюри високо оцінити високо-професійну діяльність І. Огієнка. Послання вважається офіційним актом визнання високого чину І. Огієнка у справі служіння Україні в непростий для держави час. Унікальним вважаємо сам випадок трансформації офіційного документа у приватний лист, що надає особливої значущості постаті Головноуповноваженого в очах Голови уряду й визнає його талант управлінця і державника.

Лист-грамота С. Петлюри – насамперед історичний документ, однак він цілком вписується в матрицю епістолярного жанру художньо-документальної прози, оскільки у ньому, окрім документальних, чітко виражені художньо-публіцистичні риси. Власне, й авторство цього листа свідчить про офіційний характер документа, а щирі, душевні слова вдячності адресанта вказують на особистісно-приватну особливість тексту. Листи, які «репрезентують синкретичні жанрові утворення», літературознавиця Г. Мазоха слушно радить називати «приватно-діловими епістолами» [10, с. 72].

Як стверджує І. Срібняк, «попри всі бурхливі історичні події того часу, С. Петлюра не поривав контактів із І. Огієнком й завжди знаходив нагоду для того, аби належним чином відзначити його не тільки державницьку, але й перекладацьку працю» [12, с. 47]. У Листі-грамоті Головний Отаман висловлює щире подяку міністру І. Огієнку за віддану службу Україні, засвідчує йому свою глибоку повагу й висловлює надію на подальшу співпрацю в ім'я духовного відродження України. Визнаючи неперекликану роль І. Огієнка у розбудові держави, в його особі він усіяло підтримує українських діячів, які у важкий час поразки визвольних змагань продовжують стояти на варті державності.

Лист написаний у традиційній для епістолярного жанру формі і складається зі вступу, основної і заключної частини й висновку.

Вступна частина містить ввічливе звертання адресанта – «Шановний Іване Івановичу!», – яке налаштовує адресата на чуттєве сприйняття тексту і свідчить про шанобливе ставлення до нього. С. Петлюра висловлює щире повагу І. Огієнку насамперед за його високу місію служіння українському народу: «Більше двох років тому, в порозумінні з організованим громадянством українським, покликано Вас було на Уряд Міністра Ісповідань. Від того часу незмінно, при всіх обставинах, залишаєтесь Ви на своєму пості» [2, с. 271]. Вступна частина листа свідчить про близькість поглядів, співзвучність ідей державників. Головний Отаман високо цінує подвижництво І. Огієнка в ім'я України і всіляко підтримує його. Зі вступу зрозуміло, що лист корелюється на межі особистісного і офіційно-ділового спілкування.

В основній частині С. Петлюра стверджує значущість праці І. Огієнка й перелічує результати його пасіонарної діяльності. Зокрема, звертає увагу на заслуги урядовця перед Україною, відзначає його жертвовну відданість справі. «Уважно слідкуючи за діяльністю Вашою, з вдовolenням бачив я, що, повсяк час, при самих несприятливих обставинах, Ви, з повною відданістю та великою любов'ю, віддавали всі свої сили, знання та енергію для справи відродження Українського Народу» [2, с. 271], – з повагою до І. Огієнка пише Головний Отаман.

У листі порушується ключова проблема – вірність національній ідеї. Навіть у вигнанні українські діячі не зраджують своїх переконань і залишаються відданими власним життєвим принципам. Відтак майбутнє відродження України С. Петлюра пов'язує зі збереженням і відродженням духовності, освіти й культури.

С. Петлюра зауважує вагомі результати праці І. Огієнка на посту міністра віросповідань, яке на той час займалося питаннями становлення й організації українського православ'я. На його переконання, поступ у цій справі особливо результативний. У листі Головний Отаман перелічує найважливіші здобутки очільника міністерства у цій сфері: «Завдяки видатній дбайливості та невсипучій енергії Вашій покладаються міцні підвалини для найкращого розвитку відродженої Автокефальної Православної Церкви Української: перекладено Службу Божу на живу мову українську, розвинуту широку видавничу діяльність у питаннях церковно-національних, підготовляється кадр національно-свідомого духовенства. Українська Церква Православна нав'язує зносини з Вселенським Патріархом та організовано вступає до всесвітніх об'єднань церковних. Одночасно з цим проводиться релігійно-освітня праця серед нашого вояцтва й громадянства та задовольняються релігійні потреби їх на чужині» [2, с. 271].

У Листі-грамоті С. Петлюра вітає толерантне ставлення й усебічну підтримку міністром І. Огієнком усіх віросповідань, захоплюється його шанобливим ставленням до інших релігійних громад: «Дбаючи найбільше про розвиток Православної Церкви Української, не забули однак Ви і про справи інших церков і громад релігійних усіх визнань, в Україні суцїх. Перебуваючий в живих стосунках з видатними представниками цих церков і громад, Ви зуміли викликати в них прихильне відношення до справи нашої державности» [2, с. 271]. Слова вдячності І. Огієнку за грамотну організацію релігійної політики в державі свідчать про визнання владою інституту церкви у формуванні держави.

У листі С. Петлюра стверджує високий авторитет І. Огієнка серед українського воїнства. Автор листа пише: «Ревна та вельмикорисна праця Ваша заслужила собі признання серед вояцтва й громадянства нашого та Архипасторське благословення Преосвященного Єпископа Кременецького» [2, с. 271]. У наступному реченні хід його думки різко змінюється. С. Петлюра висловлює сподівання на повернення і визнання заслуг І. Огієнка в Україні: «Маю певність, що таку ж вдячну оцінку, в скромному часі, зустріне Ваша праця на рідній землі у боголюбивого Народу Українського, що в останні роки з особливою ревністю та високим релігійним піднесенням, власними силами буде відроджену живу Національну Церкву» [2, с. 271]. За цими рядками прочитується важка ностальгія вигнанців за втраченою батьківщиною, гірке переживання ними попереднього складного життєвого досвіду. Помічаємо важкі емоційні настрої емігрантів, які у листі виливаються в тугу, душевний біль, переживання, самотність. «Сум, що не минає» [14, с. 135], – так означає ностальгічне світовідчуття Р. Пітерс, і цей стан цілком відповідає внутрішнім переживанням адресанта і адресата.

С. Петлюра високо цінує працю І. Огієнка над перекладами українською мовою біблійних текстів і вбачає у цій шляхетній справі високу місію утвердження української церкви серед визнаних у світі національних церков. Оцінка праці над перекладами супроводжується безмежною вдячністю І. Огієнкові: «З нагоди закінчення праці Вашої по перекладу Літургії Святого Івана Златоустого, оглядаючись на перейдений Вами шлях державного служіння, вважаю за свій приємний обов'язок в імені Української Народної Республіки, висловити Вам щирю подяку за досконалу працю Вашу, й побажати Вам здоров'я й сил для дальших трудів на добро Народу й Батьківщини» [2, с. 272]. Працю над перекладом Біблії І. Огієнко завершить вже пізніше, у Канаді. А в цей період, на вигнанні у Польщі, він активізується в науковій діяльності й плідно працюватиме у царині мовознавства.

Чітким є перехід основної частини епістолярного тексту у заклучну. Висновок у посланні лаконічний: це подячне слово С. Петлюри І. Огієнку, яке супроводжується щирими побажаннями і сподіваннями на подальшу плідну співпрацю.

Виразно помітно, що кожен структурний компонент листа супроводжується словами вдячності, подяки. У такий спосіб адресант візуалізує пасіонарну місію І. Огієнка й високо оцінює його найвагоміші здобутки. Номени «вдячність», «подяка» набувають архетипного звучання і з почуттєвого стану трансформуються у психоемоційну площину й прочитується як образи-символи. Саме вони видозмінюють статус Листа-грамоти як офіційного документа, наповнюють його іншим семантичним змістом й надають йому ознак особистого, приватного характеру. Вдячність у посланні означено як моральний конструкт, що проєктується в етичну площину і свідчить про особливу шану і повагу адресанта до адресата. Для обох – С. Петлюри і І. Огієнка – це спосіб буття і мислення, «емоційний стан та життєвий атитюд, які є джерелом людської сили у зміцненні особистого та міжособистісного благополуччя» [13, с. 57].

Висновки. Попри малозбереженість епістолярію Симона Петлюри й Івана Огієнка, листи, що дійшли до нашого часу, є важливими документами доби. Особливо цінним у цьому масиві є Лист-грамота Головного Отамана військ і флоту С. Петлюри, адресований І. Огієнку, що кваліфікується як конкретичний текст. Це водночас історичний документ і твір епістолярного жанру із характерними йому рисами документального і художньо-публіцистичного змісту.

Для Листа-грамоти властивий офіційно-приватний характер, виразне поєднання суспільно-політичних складників й елементів особистісного спрямування. Проблемно-тематичний спектр цього тексту зводиться до визнання неперепустної ролі І. Огієнка у справі служіння українському народові й розбудові духовного життя. У листі порушуються проблеми єдності держави, відданості національній ідеї, морально-психологічної підтримки інтелігенції, трагедії еміграції. Ідейно-сміслові навантаження цього тексту зводяться до збереження національної ідентичності й пам'яті, що символізує майбутнє відродження незалежної держави.

У листі витриманий діловий стиль авторської нарації, який поєднується із глибоким емоційним станом мовця. Простежується чітке формулювання думки адресанта, підкріплене конкретними фактами державницької і творчої діяльності адресата. Для листа характерні ознаки піднесеного, урочистого звучання, його мова образна, емоційно насичена. Водночас в окремих місцях тексту помічаємо надмірну емоційність авторської думки, що радше свідчить про взаємодовіру і близькість стосунків адресата і адресанта.

У Листі-грамоті превалюють слова вдячності, якими С. Петлюра висловлює свою повагу І. Огієнкові: його праця зі збереження духовності, церкви, мови – шлях до постання відродженої України. Між рядками листа виразно прочитується проблема трагедійного існування митця у вигнанні. Обидва діячі в непростих умовах творять інтелектуальний, культурний і духовний простір своєї батьківщини. У Листі-грамоті розуміння ролі освіти, культури й релігії звучить як заклик зберегти й відроджувати духовне надбання народу.

Список використаних джерел і літератури:

1. Войтович О. Лист Головного отамана військ УНР Симона Петлюри Головноуповноваженому Уряду УНР Івану Огієнку (26 грудня 1919 року). *Архіви України*. 2017. № 1. С. 7–14.
2. Грамота голови Директорії Української Народної Республіки від 19 листопада 1921 р., Ч.1510 до Міністра Ісповідань Професора Івана Огієнка. *Копилов С. Іван Огієнко: у пошуку української ідеї та шляхів її реалізації (перша третина ХХ ст.)*. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2022. С. 271–272.
3. Завальнюк О. І. І. Огієнко і польське адміністрування на території Поділля (листопад 1919 – липень 1920 рр.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного ун-ту: історичні науки*. 1997. Т. 1 (3). С. 143–158.
4. Завальнюк О. С. В. Петлюра і національне університетське будівництво в Україні у 1917–1920 рр. *Історія України: маловідомі імена, події, факти*: зб. ст. Київ, 2001. Вип. 14. С. 188–203.
5. Лещкін М. «Перш за все нам потрібна широка національна свідомість» (Іван Огієнко та Симон Петлюра) URL: <file:///C:/Users/Admin/Desktop/%D0%A1%D1%80%D1%96%D0%B1%D0%BD%D1%8F%D0%BA/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8F%D0%9B%D1%94%D1%86%D0%BA%D1%96%D0%BD.pdf>
6. Листування митрополита Іларіона (Огієнка) / упоряд. о. Ю. Мицик. Київ: Вид-дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 566 с.
7. Ляхощкий В. З Україною в серці (Симон Петлюра та Іван Огієнко – праведники нації, подвижники духовного ренесансу, будівники державності). *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник. Серія історична та філологічна*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформ.-видав. відділ, 2005. Вип. 2. С. 120–139.
8. Лист Петлюри до Огієнка: унікальний документ оприлюднили архівісти. URL: https://ye.ua/istiriya/55143_List_Petlyiri_do_Ogiyenka_unikalniy_dokument_opriyidnili_arhivisti.html?fbclid=IwAR2mcghEF_epgUviUcQDH6DOvImlJ5vPydTfU-wBT7d7YcHCQm8Pzpxyohttps://ye.ua/istiriya/55143_List_Petlyiri_do_Ogiyenka_unikalniy_dokument_opriyidnili_arhivisti.html?fbclid=IwAR2mcghEF_epgUviUcQDH6DOvImlJ5vPydTfU-wBT7d7YcHCQm8Pzpxyo
9. Листування Івана Огієнка (1909–1921) / упорядн. та автор передмови. В. Адамський. Кам'янець-Подільський: «Медобори–2006», 2014. 687 с.
10. Мазоха Г. Жанрово-стильові модифікації українського письменницького епістолярію другої половини ХХ століття: дис. ... докт. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2007. 395 с.
11. Симон Петлюра: Статті, листи, документи. Т. 1 / ред. кол.: Л. Дражевська, Н. Лівницька-Холодна, Л. Чикаленко, М. Шлемкевич, П. Шпірук. Центральний комітет вшанування пам'яті С. Петлюри в Америці. Нью Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США, 1956. 480 с.
12. Срібняк І. Військово-політична і просвітницька діяльність Симона Петлюри, 1919–1926 років (Кам'янець-Подільський – Тарнів – Варшава – Париж). Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2025. 72 с.
13. Emmons R. A., Crumpler C. Gratitude as a human strength: Appraising the evidence. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 2000. № 19. P. 56–69.

14. Peters R. Reflections on the origin and aim of nostalgia. *Journal of Analytical Psychology*. 1985. № 30. P. 135–148.

References:

1. Voytovych, O. (2017). Lyst Holovnoho otamana viysk UNR Symona Petlyury Holovnoupovnovazhenomu Uryadu UNR Ivanu Ohiyenku (26 hrudnya 1919 roku). *Arkhivy Ukrainy*. № 1. S. 7–14. (in Ukr.).
2. Hramota holovy Dyrektoriyi Ukrayinskoyi Narodnoyi Respubliky vid 19 lystopada 1921 r., CH.1510 do Ministra Ispovidan Profesora Ivana Ohiyenka. (2022). *Kopylov S. Ivan Ohiyenko: u poshuku ukrayinskoyi ideyi ta shlyakhiv yiyi realizatsiyi (persha tretyna KHKH st.)*. Kamianets-Podilskyyi: TOV «Drukarnya “Ruta”». S. 271–272. (in Ukr.).
3. Zavalnyuk, O. (1997). I. I. Ohiyenko i polske administruvannya na terytoriyi Podillya (lystopad 1919 – lypen' 1920 rr.). *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho derzhavnoho pedahohichnoho un-tu: istorychni nauky*. T. 1(3). S. 143–158. (in Ukr.).
4. Zavalnyuk, O. (2001). S. V. Petlyura i natsional'ne universytetske budivnytstvo v Ukraini u 1917–1920 rr. *Istoriya Ukrainy: malovidomi imena, podiyi, fakty: zb. st. Kyiv*, 2001. Vyp. 14. S. 188–203. (in Ukr.).
5. Lyetskin, M. «Persh za vse nam potrebna shyroka natsionalna svidomist» (Ivan Ohiyenko ta Symon Petlyura) URL: file:///C:/Users/Admin/Desktop/%D0%A1%D1%80%D1%96%D0%B1%D0%BD%D1%8F%D0%BA/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F/%D0%9B%D1%94%D1%86%D0%BA%D1%96%D0%BD.pdf(дата звернення: 05.09.2025). (in Ukr.).
6. Lystuvannya mytropolyta Ilariona (Ohiyenka) (2006) / uporyad. o. Yu. Mytsyk. Kyiv: Vyd. dim «Kyuevo-Mohylyanska akademiya». 566 s. (in Ukr.).
7. Lyakhotskyy, V. (2005). Z Ukrainoyu v sertsii (Symon Petlyura ta Ivan Ohiyenko – pravednyky natsiyi, podvyzhnyky dukhovnoho renesansu, budivnychi derzhavnosti). *Ivan Ohiyenko i suchasna nauka ta osvita: naukovyy zbirnyk. Seriya istorychna ta filolohichna*. Kamianets-Podilskyyi: Kamianets-Podilskyyi derzhavnyy universytet, inform.-vydav. viddil. Vyp. 2. S. 120–139. (in Ukr.).
8. LystPetlyurydoOhiyenka: unikalnyi dokument oprylyudnyly arkhivisty. URL: https://ye.ua/istiriya/55143_List_Petlyuri_do_Ogiyenka_unikalniy_dokument_oprilyidnili_arhivisti.html?fbclid=IwAR2mcghEF_epgUviUcQDH6DOvIimlJ5vPydTfIU-wBT7d7YcHCQm8Pzpxyohttps://ye.ua/istiriya/55143_List_Petlyuri_do_Ogiyenka_unikalniy_dokument_oprilyidnili_arhivisti.html?fbclid=IwAR2mcghEF_epgUviUcQDH6DOvIimlJ5vPydTfIU-wBT7d7YcHCQm8Pzpxyo. (in Ukr.).
9. Lystuvannya Ivana Ohiyenka (1909–1921) (2014) / uporyadn. ta avtor peredmovy. V. Adamskyi. Kamianets-Podilskyyi: «Medobory–2006». 687 s. (in Ukr.).
10. Mazokha, H. (2007). Zhanrovo-stylovi modyfikatsiyi ukrayinskoho pysmennyt'skoho epistolyariyu druhoyi polovyny XX stolittya: dys. ... dokt. filol. nauk: 10.01.01. Kyiv. 395 s. (in Ukr.).
11. Symon Petlyura: Statti, lysty, dokumenty. T. 1 (1956) / red. kol.: L. Drazhevskya, N. Livyt'ska-Kholodna, L. Chykalenko, M. Shlemkevych, P. Shpiruk. Tsentralnyy komitet vshanuvannya pam'yati S. Petlyury v Amerytsi. Nyu York: Ukrayinska Vilna Akademiya Nauk u SSHA, 1956. 480 s. (in Ukr.).
12. Sribnyak, I. (2025). Viyskovo-politychna i prosvitnytska diyalnist Symona Petlyury, 1919–1926 rokiv (Kamianets-Podilskyyi – Tarniv – Varshava – Paryzh). Kamianets-Podilskyyi: TOV «Drukarnya “Ruta”». 72 s. (in Ukr.).
13. Emmons, R. A., Crumpler, C. (2000). Gratitude as a human strength: Appraising the evidence. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 2000. № 19. P. 56–69. (in Eng.).
14. Peters, R. (1985). Reflections on the origin and aim of nostalgia. *Journal of Analytical Psychology*. № 30. P. 135–148. (in Eng.).

Oleh Rarytskyi

SYMON PETLIURA'S LETTER-CHARTER TO IVAN OHIIENKO AS A HISTORICAL DOCUMENT AND A NON-FICTION TEXT

The article explores the historical and literary significance of a letter from Symon Petliura, Chief Ataman of the Army and Navy of the Ukrainian People's Republic and Head of the Directory of the UPR, addressed to Ivan Ohiienko, Chief Representative of the UPR government. The letter is dated 19 November 2021 and was written during a difficult time for Ukraine, when the government of the Directory was forced into exile in Poland and conducted state policy from abroad under conditions of forced emigration. This period coincided with tragic events in Ukraine – the defeat of the Second Winter Campaign, as a result of which the UNR lost territory and army numbers. In the context of lost statehood, S. Petliura's letter to I. Ohiienko is perceived not only as gratitude to the government official for his unwavering dedication to the idea of Ukrainian statehood, but also as an act of moral and psychological support. The private letter is transformed into an official document, attesting to the dedicated service of the official in high governmental positions – as Chief Plenipotentiary of the Government, Minister of Confessions, and Rector of the First Ukrainian University.

The article focuses on the recognition of the significance of national education, culture and religion for the existence of an independent state, which is expressed in the letter as S. Petliura's call to preserve the spiritual heritage of the people. The author aims to personally support I. Ohiienko and other UPR figures who found themselves in exile, to show respect for intellectual and spiritual work, which he values as much as military affairs.

The Letter-charter is analyzed as a syncretic text. It is both a historical document and a work of the epistolary genre with distinct features of a documentary and artistic-publicistic nature. It is characterized by an official-private nature, a clear combination of political components and elements of personal focus. The problematic-thematic scope of this text is reduced to S. Petliura expressing words of gratitude and deep respect, addressed to I. Ohiienko, recognizing his role in serving the Ukrainian people and developing spiritual life. The letter raises issues of loyalty to the national idea, unity of the state and spirituality, the tragedy of emigration, and moral and psychological support for the intelligentsia. The ideological and semantic meaning of the letter is reduced to the preservation of national self-awareness, identity and memory, which is perceived as the foundation for the future revival of an independent state. The solemn, elevated, and pathetic tone of the author's narrative is noted. The letter is written in the style of Ukrainian orthography and punctuation of the early XX century.

S. Petliura's Letter-charter to I. Ohiienko is an epistolary work in which, through the form of gratitude, the theme of the spiritual resilience of the Ukrainian nation, faith in its cultural revival, and the importance of education for statehood are revealed.

Keywords: author, genre, text, style, letter, epistolary, historical document.

Отримано: 10.09.2025 p.